

EESTI FINANTSPOLIITIKA EELSEISVAD ÜLESANDED JA ÜHINEMINE EUROOPA LIIDUGA

Vahur Kraft
Eesti Panga president¹

Traditsiooniliselt olen oma krooniaastapäeva kõnet alustanud tagasivaatega rahareformi ajal toimunule ja tolleaegsetele oludele. Olen seda vajalikuks pidanud, et Eesti ei unustaks majanduspoliitika põhiväärtusi. Seda on vaja teha ka täna, kuid eelmiste aastatega võrreldes on kontekst teine, sest viimastel päevadel on meie tegutsemiskeskond järsult muutunud.

Aastaid on Euroopa Liidu kandidaatriikidele kinnitatud,

et laienemise põhiküsimus ei ole mitte *kas*, vaid *millal*. Göteborgi tippkohtumine andis – suuresti tänu eesistujamaa Rootsi jõupingutustele – selles küsimuses senisest oluliselt selgemaid vastuseid. Esimeste uute Euroopa Liidu liikmesmaade kodanikud osalevad Euroopa parlamendi valimistel 2004. aastal. Seetõttu peavad nende riikidega peetavatel ühinemiskõnelustel kõik küsimused olema läbi arutatud 2002. a lõpuks.

Raha- ja finantspoliitika pärast Göteborgi tippkohtumist

Meile endalegi natuke ootamatult on selgumas: **Eesti tööhüpotees, et meil tuleb olla valmis ühinemiseks Euroopa Liiduga 2003. a 1. jaanuaril, ei ole mitte ainult hüpotees.** See on ka kuupäev, mil me peame tõepoolest olema valmis astuma maailma kõige arenenumate riikide ühendusse. **Me ei ühine Euroopa Liiduga selleks, et saada sealt toetusi, ja seetõttu ei ole liitumise põhiküsimus mitte rahas mõõdetavad abifondid. Me ühineme, sest soovime koos meiega sarnaseid põhiväärtusi jagavate riikidega kujundada keskkonda, kuhu me niikuinii kuulume.** Eesti Pangale ja riigile tervikuna saadeti seega möödunud nädalavahetusel selge sõnum: aeg, mis meile on antud lääneliku, toimiva ühiskonna ja majanduse ülesehitamiseks, hakkab täis saama. Paljude arvates oleme seda aega tulemuslikult kasutanud. Kuid samas teame, et üksjagu on veel tegemata.

Rahareform ja panganduspoliitikas tehtud otsused kuuluvad nende fundamentaalsete sammude hulka, mis võimaldaksid Eestil luua efektiivselt toimiva ühiskonna

ja majanduse. Rahareform tõi meile usaldusväärse oma valuuta ning süsteemi, mille põhialuseid pole olnud vaja muuta seni ega tule muuta ka lähiaastail. Täna on kõik meie Euroopa-partnerid – Ministrite Nõukogu, Euroopa Komisjon ja Euroopa Keskpank – kinnitanud, et fikseeritud vahetuskursil ja valuutakomiteel põhinev rahasüsteem on põhimõtteliselt kooskõlas nõuetega, mida esitatakse liikmesriikidele enne ühinemist Eurosüsteemiga. Eesti jätkab ka Euroopa Liidu liikmena praegust rahapoliitikat ja kroon jääb rangelt seotuks euroga.

Krooni stabiilsus ei ole ainus põhiväärtus, millele üheksa aasta tagune rahareform aluse pani. Kindel raha lõi keskkonna, milles oli võimalik hakata reformima meie pangandust. Täna on meie pangad Baltikumi suurimad ning Euroopa Liidu uute liikmesriikide omadest ühed usaldusväärsemad. Reitinguagentuur Moody's teatas hiljuti, et kaalub mitme Eesti panga maksejõulisust näitava reitingu tõstmist kõrgemale Eesti riigireitingust.

¹ Eesti krooni taaskehtestamise 9. aastapäeva puhul korraldatud vastuvõtul Maardu mõisas 18. juunil 2001 peetud kõne.

Eelöeldut olen varem sageli kokku võtnud tõdemuses, et meie raha ja pangandus on olnud juba mitu aastat osa Euroopa ühtsest raharuumist ja finantssüsteemist. Sellest olen ka alati järeldanud, et meie rahasüsteem ja pangandus on Euroopa Liiduga ühinemiseks valmis. Kindlasti on see kõik õige, kuid praegu – poolteist aastat enne liitumisläbirääkimiste lõppu – sellest ei piisa.

Euroopa Liidu liikme staatus seab Eesti finantssektori täiesti uude olukorda: Eestis asutatud pangad ja teised finantsasutused võivad pärast seda takistamatult tegutseda kogu Euroopa Liidu territooriumil ning teiste liikmesriikide omad pakkuda kõiki oma teenuseid Eestis, vajamata selleks Eesti riigiasutuste luba. Finantsteenuste ühine turg loob uusi võimalusi säästude investeerimiseks ja laenuintresside languseks. Eesti riigile – nii keskpangale kui ka valitsusele – tähendab see aga ka senisest mõõtmatult suuremat vastutust. Me peame olema võrdsed partnerid Euroopa Liidu kolleegidele. Me peame tagama mitte ainult Eesti pankade usaldusväärsuse, vaid andma kõige otsesemas mõttes oma panuse Euroopa finantssüsteemi arengusse. Osalemine maailma juhtivas finantsruumis paneb meie ette senisest tunduvalt mastaapsemad ülesanded.

Kõigepealt, **lõpule tuleb viia finantsjärelevalve reform.** Eesti finantsasutused on saanud suurte rahvusvaheliste finantsgruppide osaks, pakkudes meile kõikmõeldavaid teenuseid, alates tavalisest hoiuste vastuvõtmisest ja lõpetades kindlustustoodetega. Ühisel finantsteenuste turul ei ole mõeldav, et me ei kontrolli ühtviisi põhjalikult, ühesuguse ranguse ja põhimõtte-

kindlusega nii pankade, kindlustusettevõtete kui ka väärtpaberivahendajate tegevust. Ühendatud finantsjärelevalve loomisega on alustatud ning järgmise aasta algusest kannab uus, Eesti Panga juures asuv sõltumatu asutus täit vastutust kogu finantsturu järelevalve eest.

Tulemuslik järelevalve on finantssüsteemi stabiilsuse tarvilik, kuid kaugeltki mitte piisav eeldus. Finantssüsteemi stabiilsus sõltub veel kahest põhitegurist, mille koostõju tagab avalikkuse usalduse – **pankade omanike ja juhtkonna poliitikast ning riiklikest mängureeglitest, mis kehtestavad kindlad normid finantssektori tegevusele.** Viimaste oluline, kuigi avalikkuse eest sageli varjatud osa on **finantssektori turvavõrk.** Nagu kogu meie majandus, tegutsevad pangad vaba turumajanduse põhimõtteid järgides ning ka parim järelevalve ei saa kunagi täielikult välistada probleemide tekkimist üksikutes finantsasutustes. Sellise ülesande täitmine on võimatu nii teoreetiliselt kui ka praktiliselt. Küll aga on riigi kohus ennetada üksiku finantsasutuse probleemide laiemat levikut, luua süsteem, mille raames tegutsevad institutsioonid ja kokku lepitud mängureglid minimeerivad finantskriisi ohu.

Veelgi enam, **finantskriiside ennetamine on ammu väljunud kitsalt ühe riigi kompetentsist ja muutunud üheks Euroopa Liidu finantspoliitika prioriteediks.** Seda analüüsivad nii liikmesriigid, Euroopa Komisjon kui ka Euroopa Keskpang. Me peame olema valmis selles koostöös osalema mitte ainult *täieõiguslike*, vaid ka *täisväärtuslike* partneritena. See on eluliselt vajalik, säilitamaks usaldust Eesti finantssüsteemi vastu.

Finantssektori turvavõrgu reform ja Euroopa Liit

Eesti on finantssektori turvavõrgu loomiseks juba küllalt palju teinud. Meil on panganduses toimiv **hoiuste tagamise süsteem**, millega kaetud hoiuste piirmäär vastab Eesti majanduse praegusele suurusele ja tõuseb 2007. a lõpuks Euroopa Liidu miinimumtasemeni. **Eesti riigivõlg on väike**, mis annab keskpangale ja valitsusele võimaluse paindlikult käituda kriisiolukordades. Lõpuks, **meie pangajärelevalve on rahvusvaheliste ekspertide hinnangul jõudnud korralikule tasemele.** Kuid meil on vaja astuda veel mitu sammu – nii enne liitumist kui ka juba Euroopa Liidu liikmesriigina.

Kõigepealt seadusandlusest, kus põhiülesanne on **tagada võrdselt kõrged standardid kõigis finantssektori osades.** Me oleme peaaegu täielikult lõpetanud seadusandluse kaasajastamise panganduses, meie panganduseadused on kooskõlas parimate rahvusvaheliste tavade ja Euroopa Liidu *acquis communautaire* 'iga. Kuid niipea kui võimalik, tuleb vastu võtta ka **uus väärtpaberituru seadus**, mis seab kindlad raamid ettevõtetele, kes soovivad välja anda väärtpabereid, aga ka investoritele,

kes neid soovivad osta. Kindlad reeglid suurendavad mõlema poole usaldust ja alandavad raha hinda kogu majanduses. Sama oluline on see seadus ühtlaselt kõrgete järelevalvestandardite kehtestamiseks kogu finantssektoris ja Eesti finantsturgude edasiseks integreerumiseks Skandinaavia turgudega, meie esmaste finantspartneritega.

Teine finantssektori usaldusväärsuse ja efektiivsuse tõstmiseks vajalik seadus puudutab **väikeinvestori kaitseks mõeldud tagatistefonde.** Oleme loonud hoiuste tagamise süsteemi panganduses, kuid see puudub finantssektori teistes osades. **Väikeinvestori kaitsmine investeerimisfondide eksimuste vastu on hädavajalik, seda eriti pensionireformi tõttu.** Raske on üle hinnata neid majanduslikke ja poliitilisi riske, mida riik võtab enda kanda, kui koos kohustusliku kogumiskindlustusega ei jõustu ka tagatistfondide seadus.

Samavõrra oluline kui luua seadusandlik raamistik, on **tõsta meie analüütilisi oskusi**, suutlikkust hinnata ja

prognoosida finantssüsteemis ja majanduses toimuvat ning valmisolekut langetada õigeid poliitilisi otsuseid. Valitsus ja keskpank peavad tugevdama omavahelist regulaarset koostööd nii finantssüsteemi analüüsi tõhusdamiseks kui ka vajalike käitumisstsenaariumide väljatöötamiseks.

Lisaks eelöeldule on Eesti Pank astumas samme, et soodustada ühiskonna jaoks oluliste küsimuste laiemat käsitlemist Euroopa Liiduga ühinemise eelsel ajal ja pärast seda. Koostöös Kaubandus-Tööstuskoja, Tartu Ülikooli ja Tallinna Tehnikaülikooliga oleme kutsunud ellu **Strateegiliste Algatuste Keskuse**.

Ühinemine Euroopa liiduga, avalik arvamus ja riigi ülesanded

Ma ei hakka siinkohal pikemalt peatuma Eesti ühiskonnas viimasel ajal peetud diskussioonil Euroopa Liidust ning riigi ja rahva võõrandumisest. Olen seisukohal, et **Eesti elanikud ei oota oma riigiaparaadilt mitte pidevat muretsemist ja avalikku kurtmist, vaid konkreetseid ja läbimõeldud tegusid**. Eesti riigi ülesanne ei ole tegelda kollektiivse haletsemise ega enesehääbistamisega, vaid sellega, mida meilt ootab Eesti ühiskond: luua tingimused, mis võimaldavad inimestel ja majandusel ennast ise reguleerida, oma tegevust ise korraldada. Meilt oodatakse valitsemist selle sõna *euroopalikus*, mitte *nõukogulikus* tähenduses.

Euroopa Liidu uks on meie ees avatud. Meie kümne aasta sihikindel töö on vilja kandmas ja selles olukorras on vaja teha viimane, otsustav jõupingutus. Me peame seda

suutma. Mitte iseenda pärast, sest meie oleme tubli osa oma elust elanud teiste reeglite järgi ja see on meile kõigile oma jälje jätnud. **Kui öeldakse, et Eesti rahvas on väsinud, et Eesti rahvas ja riik on teineteisest võõrdunud, siis see ei ole tõsi. Meie noorem põlvkond ei ole väsinud, ei ole võõrdunud ei Eesti riigist ega euroopalikest põhiväärtustest**. Meie lapsed tahavad elada koos teiste, meiega ühiseid ideaale jagavate Euroopa riikide ja rahvastega, nad tahavad elada ühiskonnas, kus on tagatud nii iga isiku vabadus ja põhiõigused kui ka hoolitsus nõrgemate eest. Sõnaga – nad tahavad oma elu elada nii, nagu elab üle 300 miljoni Euroopa Liidu kodaniku. Meil ei ole mingit õigust ega õigustust jätta neid ilma paremast, arenenud ühiskonnast, **meil ei ole õigust seda teha ka siis, kui me ise oleme väsinud ja kibestunud**.